

ПЕДАГОГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ВІД ДЕКЛАРАЦІЙ ДО ПРАКТИКИ

Гончаренко А.М.

доцент, кандидат педагогічних наук, доцент
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

Дятленко Н.М.

доцент, кандидат психологічних наук, доцент
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

Проблема педагогічного партнерства в освіті набула нового звучання та особливої ваги саме в останні роки, коли запрацювали реформи і з'явилася необхідність переосмислення концептуальних засад освітнього процесу в напрямку дитиноцентризму, компетентнісного підходу, врахування потреб, інтересів та можливостей дітей. Маємо пам'ятати, що українська освіта отримала вагому спадщину від видатного українського педагога В. Сухомлинського, який в 50-60-і роки минулого століття започаткував технологію педагогічного партнерства, довівши на практиці результативність підходів, в основі яких співпраця з учасниками освітнього процесу, рівноцінна участь всіх (дітей, вчителів, батьків) в освітньому процесі, культивування взаємної допомоги, підтримка самостійності та відповідальності учнів, індивідуальний підхід та заохочення до творчості. Значний внесок в демократизацію освіти в радянський період був зроблений грузинським вченим-педагогом Ш. Амонашвілі, який сповідував повагу до дитини, увагу до індивідуальних особливостей, підтримку прагнення до самостійності та творчості. За роки незалежної України ідеї педагогічного партнерства в освіті набули додаткового звучання, розкривши нові грані та можливості. Серед сучасних українських дослідників до цієї проблеми тією чи іншою мірою зверталися низка науковців, серед яких – І. Бех, Н. Бібік, Н. Голота, А. Карнаухова, І. Калько, О. Кононко, О. Коханова, Л. Ніколенко, В. Ковальчук, Н. Побірченко, В. Рибалка, В. Терещенко та ін. Заслугує на увагу досвід педагогів-практиків, які намагаються у своїй професійній діяльності реалізувати принципи та ідеї педагогіки партнерства (О. Андрєєва, Т. Бромот, О. Булавінцева, О. Лисицина, Т. Марочко, Г. Рослякова, А. Черниш, та ін.). У працях першої і другої групи авторів розкриваються сутність, принципи, механізми педагогічного партнерства, подається палітра способів, методів, підходів налагодження взаємодії на рівні співпраці та взаємної відповідальності.

Дошкільна і початкова освіта – перші ланки, де і мають закладатися основи партнерства між дітьми, педагогами та батьками. Державна політика визначає основні напрямки освітньої реформи, серед яких – принцип демократизації освітнього процесу і, зокрема, побудова партнерських взаємин між його учасниками. Позиція партнерства, як умова розвитку дошкільної освіти, заявлена у Базовому компоненті дошкільної освіти (2021 р.), зокрема, зазначається, що удосконалення змісту дошкільної освіти передбачає запровадження принципу педагогіки партнерства, що ґрунтується на співпраці дитини, вихователя і батьків або осіб, які їх замінюють, втілення особистісно орієнтованого підходу, реалізацію самостійної творчої діяльності дитини. «Закон України «Про дошкільну освіту» (2024 р.) спрямовує педагогічних працівників закладів дошкільної освіти на ґрунті пріоритету сімейного виховання культивувати педагогічне партнерство сім'ї та закладу дошкільної освіти. Низка документів щодо початкової школи – «Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” на період до 2029 року» (2016 р.), «Закон України «Про освіту» (2017 р.), «Державний стандарт початкової освіти» (2018 р.). і нарешті – «Методичні рекомендації щодо організації освітнього простору Нової української школи»» (2018 р.), де пояснюється необхідність упровадження педагогіки партнерства, аналізуються навички, які

прищеплюються через партнерство, даються практичні поради та приклади організації освітнього процесу на засадах партнерства. Було розроблено професійні стандарти «Вихователь закладу дошкільної освіти» (2021 р.), «Вчитель закладу загальної середньої освіти» (2025 р.), де заявлено про необхідність володіння педагогами ЗДО та вчителями початкової школи компетентністю педагогічного партнерства, як то: здатністю до ефективної співпраці та комунікації в професійній діяльності, до залучення учасників освітнього процесу на засадах партнерства та взаємної відповідальності; готовністю до командної взаємодії. Таким чином, державна політика в царині освіти, наукові напрацювання психологів та педагогів, запити педагогів-практиків та батьків вихованців суголосні з чітко вираженими векторами освітянської реформи, такими як: взаємодія, співпраця, конструктивне спілкування, повага, довіра, відкритість, підтримка в рамках трикутника: діти, батьки, педагоги.

Не дивлячись на значний інтерес педагогів і батьків вихованців, їх виражену налаштованість на педагогічне партнерство, спостерігаються значні труднощі в реалізації таких підходів у практиці роботи. Опитування вихователів закладів дошкільної освіти щодо якості взаємин між педагогами показало слабкі місця у таких позиціях, як чесність і довіра між колегами, готовність ділитися власним досвідом, колегіальність у прийнятті рішень, підтримка одне одного в ситуаціях невизначеності, конфлікти та відсутність їх справедливого вирішення. Однією із найсильніших сторін партнерства більшістю опитаних називається здатність ситуативно об'єднуватися для вирішення певних складних завдань. Ще проблемнішою, на наш погляд, виглядає організація взаємодії з батьками вихованців на принципах партнерства. Серед слабких позицій вихователі ЗДО називають такі: низька активність батьків та намагання перекласти всю відповідальність на педагогів, їх недовіра до педагогічного досвіду вихователя, психологічна неготовність значної частини молодих батьків до батьківства, обмежені можливості корекції їх переконань. Батьки в такому опитуванні говорять про авторитарність педагогів, надлишковий або недостатній контроль, відданість застарілим методам навчання, відсутність індивідуального підходу до дітей, низьковартісне ставлення до окремих родин.

Усе сказане свідчить про те, що маючи об'єктивні можливості для збагачення педагогічної практики ідеями педагогіки партнерства, вихователі та вчителі виявляються подекуди неефективними у вищезазначеному трикутнику. Вважаємо, що корінь зла лежить не стільки в недостатній компетентності останніх, скільки в деяких неефективних традиціях, стереотипах, тривалому ігноруванні цінності особистості як такої. Вихід бачимо в актуалізації означеної проблеми на рівні закладу, створенні у ньому необхідного партнерського середовища, де через власний досвід можна оцінити його перевагу, залучення до систематичного навчання на тренінгах ефективного спілкування та взаємодії, організація фокус-груп для обговорення неоднозначних ситуацій, індивідуальні зустрічі та консультування. Важливу роль у процесах підвищення кваліфікації педагогів можуть зіграти інститути післядипломної освіти. Описані позиції та підходи окреслюють проблему лише в загальному вигляді, конкретні деталі будуть подані у статті.

Список літератури:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти)
URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>. (дата звернення: 28.07.2025 р.)
2. Професійний стандарт «Вихователь закладу дошкільної освіти»
<https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-vihovatel-zakladu-doshkilnoyi-osviti> (дата звернення: 28.07.2025).
3. Професійний стандарт "Вчитель закладу загальної середньої освіти"
https://docs.google.com/viewer?docex=1&url=https://register.nqa.gov.ua/uploads/0/646-ilovepdf_merged.pdf (дата звернення: 28.07.2025).